

2024

SANSKRIT — HONOURS

Paper : SEC-2

(Spoken Sanskrit and Computer Awareness for Sanskrit)

Full Marks : 75

*The figures in the margin indicate full marks.**Candidates are required to give the answers in their own words as far as practicable.*

1. यथेच्छं चतुर्णां श्लोकानां देवनागरलिपितः रोमान्-लिप्यां लिप्यन्तरं कुरुत। 5×4
(ये-कोनो चारुटि श्लोकेर देवनागरी लिपि थेके रोमान लिपिते प्रतिवर्णीकरण करो।)
- (a) तवास्मि गीतरागेण हारिणा प्रसभं हृतः।
एष राजेव दुष्यन्तः सारङ्गेणातिरंहसा॥
- (b) सुखमर्थो भवेद् दातुं सुखं प्राणाः सुखं तपः।
सुखमन्यद् भवेत् सर्वं दुःखं न्यासस्य रक्षणम्॥
- (c) तस्यार्थे सर्वभूतानां गोप्तारं धर्ममात्मजम्।
ब्रह्मतेजोमयं दण्डमसृजत् पूर्वमीश्वरः॥
- (d) यावत्स्थास्यन्ति गिरयः सरितश्च महीतले।
तावद्रामायणी कथा लोकेषु प्रचरिष्यति॥
- (e) स च सर्वगुणोपेतः कौसल्यानन्दवर्धनः।
समुद्र इव गाम्भीर्ये धैर्येण हिमवानिव॥
- (f) सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामयाः।
सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखभाग् भवेत्॥
2. यथेच्छं द्वयोः सन्दर्भयोः रोमान्-लिपितः देवनागरलिप्यां लिप्यन्तरं कुरुत। 5×2
(ये-कोनो दूटि सन्दर्भेर रोमान लिपि थेके देवनागरी लिपिते प्रतिवर्णीकरण करो।)
- (a) pūrvadiśāyam udeti sūryaḥ paścimadiśāyam ca astaṃ gacchati iti dṛśyate loke. parantu anena idaṃ na cintaniyam yat sūryo gatiśīla iti. sūryaḥ acalaḥ, pṛthivī ca calā. pṛthivī svakiye akṣe ghūrṇati iti sāmpratam sūsthāpitaḥ siddhāntaḥ.
- (b) yasya nāsti svayaṃ prajñā śāstraṃ tasya karoti kim |
locanābhyāṃ vihinasya darpaṇaḥ kiṃ kariṣyati ||
- (c) yo haniṣyati vadhyaṃ tvāṃ rakṣyaṃ rakṣiṣyati dvijam |
haṃso hi kṣiram ādatte tanmiśrā varjayaty apaḥ ||

Please Turn Over

3. अधोलिखितेषु यथेच्छं पञ्चप्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

5×5

(आधोलिखितं ये-कोनो पाँचटि प्रश्नेर उत्तर लेखो।)

- (a) Inflection (विभक्तिः) नाम किम्? Nominal Inflection (सुबिभक्तिः), Verbal Inflection (तिङ्-विभक्तिः) इति विषयद्वयं सोदाहरणं स्पष्टीकुरुत।
Inflection (विभक्ति) की? Nominal Inflection (सुबिभक्ति), Verbal Inflection (तिङ्-विभक्ति)—ए दुटि विषय उदाहरणसह स्पष्ट करो।
- (b) Nominal Derivatives (व्युत्पन्नप्रातिपदिकम्) इति विषये लघुटीकां रचयत।
Nominal Derivatives (व्युत्पन्नप्रातिपदिक) विषये संक्षिप्त टीका लेखो।
- (c) Compounding (समासः इति) पद्धत्या नूतनशब्दानाम् उत्पत्तिः संस्कृतव्याकरणे कथं प्रतिपाद्यते? कति समासाः (Compounds) संस्कृतव्याकरणे स्वीकृताः? तेषां वैशिष्ट्यं संक्षेपेण लिखत।
समास पद्धतिर द्वारा नूतन शब्देर उत्पत्ति संस्कृत व्याकरणे कीभावे प्रतिपादित हयैछे? संस्कृत व्याकरणे कति समास स्वीकृत? सेगुलिंर वैशिष्ट्य संक्षेपे लेखो।
- (d) के नाम धातवः (verb roots)? सङ्गणकीयभाषातत्त्वे (Computational Linguistics) संस्कृतधातूनां विभागद्वयं सोदाहरणं विवृणुत।
धातु कान्देर बले? Computational Linguistics-ए संस्कृत धातुगुलिंर विभागद्वय उदाहरण सहकारे उल्लेख करो।
- (e) भारतवर्षे भाषाप्रयुक्तेः क्रमविकाशः (Development of Language Technology) इति विषयमधिकृत्य लघुटीकां विरचयत।
भारतवर्षे भाषाप्रयुक्तिंर क्रमविकाश सम्पर्के संक्षिप्त टीका रचना करो।
- (f) उपलभ्यमानेषु संस्कृत-रूपतत्त्वस्य (Sanskrit Morphology) विश्लेषकसाधनेषु (tools) यथेच्छं द्वयोः नाम विलिख्य आनुषङ्गिकतथ्यानि संक्षेपेण लिखत।
संस्कृत रूपतत्त्वेर (Sanskrit Morphology) ये सब विश्लेषकसाधन (tools) पाओया यय, तान्देर मध्ये ये-कोनो दुटिंर नाम उल्लेख करे संक्षिप्त परिचय दाओ।
- (g) प्राकृतिकभाषाणां प्रक्रियाकरणम् (Natural Language Processing / NLP) अवलम्ब्य संक्षिप्तटीकां लिखत।
प्राकृतिक भाषागुलिंर प्रक्रियाकरण (Natural Language Processing / NLP) विषये संक्षिप्त टीका लेखो।

Or,

(a) अधो विद्यमानां कथां पठित्वा अन्ते प्रदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तरं संस्कृतभाषया लिखत।

3×5

निम्ने प्रदत्तं काहिनिटि पाठ करे अन्ते प्रदत्त प्रश्नगुलिंर संस्कृत भाषाय उतर लेखो।

महर्षिः भारद्वाजः महान् प्राज्ञः इति भारतीये ऋषिकुले प्रसिद्धः। तस्य सहस्रशः शिष्याः आसन्। तेषु राजकुमाराः धनिकपुत्राः दरिद्राः च अपि आसन्। आश्रमे तु ते सर्वे समानाः। भारद्वाजः सर्वान् अपि प्रीत्या पालयति स्म।

भारद्वाजः वृद्धः जातः। एकदा ब्रह्मा तस्य समीपम् आगतवान्। उक्तवान् च - महर्षे, भवान् इदानीं शतायुः अस्ति। इदानीं भवतः आयुः समाप्तम्। तथापि भवान् लोकोपकारी। अतः भवतः विषये अहं तुष्टः अस्मि। अहम् इदानीम् भवते वरम् एकं ददामि। तेन वरेण भवान् पुनः युवकः भविष्यति। पुनः शतवर्षपर्यन्तं जीवतु इति। ब्रह्मदेवस्य अनुग्रहं श्रुत्वा आश्रमवासिनः आनन्दिताः। पुनः देशविदेशेभ्यः अधिकाधिकाः शिष्याः समागताः। वेदघोषः, उपनिषद्घर्षा, शास्त्रवाक्यार्थः इत्यादयः पुनरपि प्रवृत्ताः। एवं शतं वर्षाणि समाप्तानि।

पुनः ब्रह्मा आगतवान्। तेजस्वी भारद्वाजः तं नमस्कृतवान्। ब्रह्मा पृष्टवान् - भारद्वाज, मया अधिकम् आयुः दत्तं खलु। कथं स कालः भवता यापितः इति।

भारद्वाजः उक्तवान् - देव, मया पूर्वापेक्षया अधिकाधिकम् अध्ययनं कृतम्। अध्यापनकार्यमपि करोमि इति। तदा ब्रह्मा पृष्टवान् - भारद्वाज, अहं पुनः आयुः यौवनं च दास्यामि चेत् शतवर्षपर्यन्तं भवान् किं करिष्यति इति। भारद्वाजः उक्तवान् - भगवन् पुनः अधिकज्ञानार्थम् अध्ययनं करिष्यामि। पुनः अपि अधिकाधिकशिष्यान् अध्यापयिष्यामि इति।

किं विवाहः पत्नीपुत्रादयः वा न अपेक्षिताः भवतः। किं सुखं न अभिलषति भवान् इति पृष्टवान् ब्रह्मा। भारद्वाजः उक्तवान् - देव, शिष्यः एव मम पुत्रः। वेदपरम्परां रक्षामि। सर्वत्र ज्ञानज्योतिः प्रज्वालयामि। इतोऽपि अधिकः आनन्दः परमं सुखं किम् अन्यत् स्यात् इति।

- (i) भारद्वाजः आश्रमे किं करोति स्म?
  - (ii) ब्रह्मा किमर्थं भारद्वाजं प्रति तुष्टः आसीत्?
  - (iii) ब्रह्मा भारद्वाजाय किं वरं दत्तवान्?
  - (iv) शतवर्षं यावत् भारद्वाजेन किं किं कृतम्?
  - (v) भारद्वाजस्य कृते किं तावत् महत् सुखम्?
- (b) अधो विद्यमानेषु यथेच्छम् अनुच्छेदद्वयं वङ्गभाषया आङ्ग्लभाषया वा अनूद्यताम्। 5×2

निम्ने श्रद्धं ये-कोनो दूटि अनुच्छेद वाश्ला अथवा ईश्वरजिते अनुवाद करो।

- (i) पूर्वं वामनपण्डितः नाम विद्वान् आसीत्। स्वपाण्डित्यकारणात् तस्य महान् गर्वः। विविधान् ग्रामान् गत्वा पण्डितान् पराजित्य स जयगर्वेण उद्धतः जातः। कदाचित् तस्य मनसि इच्छा उत्पन्ना - वाराणस्यां पण्डिताः अपि जेतव्याः इति। प्रयाणावसरे कदाचित् स कस्यचिद् वृक्षस्य अधः शयनम् अकरोत्, तत्र मध्यरात्रे तेन कयोश्चित् पिशाचयोः सम्भाषणं श्रुतम्।
- (ii) सर्वधर्मसम्मेलने भाषणप्रदानात् अनन्तरं स्वामिनः विवेकानन्दस्य ख्यातिः सर्वत्र प्रसृता। अमेरिकादेशस्य विविधेषु भागेषु तदीयस्य भाषणस्य आयोजनमपि प्रवृत्तम्। तस्य उपदेशवचनानि श्रोतुं महती जनता उपस्थिता भवति स्म। भौतिकवादिनां तेषां मनसि विवेकानन्दस्य विषये सन्देहः अपि आसीत्। अतः ते सभायां बहून् प्रश्नान् पृच्छन्ति स्म।
- (iii) आसीत् पुरा निषादराजो हिरण्यधनुर्नाम। तस्य पुत्र एकलव्यः कदाचिदस्त्रशिक्षायै द्रोणाचार्यम् अभ्यागच्छत्। तज्ज्वा ज्ञात्वा द्रोणस्तं शिष्यरूपेण न गृहीतवान्। तत एकलव्यो वनं प्रविश्य द्रोणस्य मृन्मयीं मूर्तिं निर्माय तामेव अपूजयत्। एवं कालेन सः अर्जुनादपि श्रेयान् धनुर्धरो जातः।

4. अधः प्रदत्तेषु प्रश्नेषु युक्तम् उत्तरं विनुत।

2×5

निम्नलिखित प्रश्नগুলির উপযুক্ত উত্তর চয়ন করো।

(a) What type of memory is used for temporary storage of data and instructions currently being used by the CPU?

তথ্য ও নির্দেশের স্বল্পকালীন সংরক্ষণের জন্য আধুনিক CPU কোন্ ধরনের স্মৃতি (Memory) ব্যবহার করে থাকে?

- (i) ROM
- (ii) Hard Disk Storage
- (iii) RAM
- (iv) Flash Memory

(b) Which device is commonly used for data input into a computer?

তথ্য অন্তর্ভুক্তির (Input) জন্য কম্পিউটারে কোন্ যন্ত্রাংশ সাধারণত ব্যবহৃত হয়?

- (i) Printer
- (ii) Monitor
- (iii) Keyboard
- (iv) Speaker

(c) What does RAM stand for?

RAM-এর অর্থ কী?

- (i) Random Access Memory
- (ii) Read Access Memory
- (iii) Rapid Access Memory
- (iv) Reusable Access Memory

(d) What is the role of the Output Unit in a computer system?

কম্পিউটারে Output Unit-এর ভূমিকা কী?

- (i) To process input data
- (ii) To store data and instructions
- (iii) To display or produce the result of processed data
- (iv) To execute program instructions

(e) The main function of the Control Unit in a computer is to :

কম্পিউটারে Control Unit-এর প্রধান ভূমিকা হল—

- (i) Store data and instructions
- (ii) Perform calculations and logic operations
- (iii) Fetch, decode and execute instructions
- (iv) Display results to the user.

Or,

अधोनिर्दिष्टेषु यथेच्छं विषयम् एकम् आधारीकृत्य संस्कृतभाषया नून्यतया पञ्चभिः वाक्यैः अनुच्छेदः रचनीयः।
10×1

নিম্নে প্রদত্ত যে-কোনো একটি বিষয় অবলম্বনে নূনতম পাঁচটি বাক্যে সংস্কৃত ভাষায় একটি অনুচ্ছেদ লেখো।

- (a) तव प्रियः कविः
- (b) वृक्षरोपणम्
- (c) नारीसुरक्षायां राष्ट्रस्य कर्तव्यानि।

5. यथेच्छं विषयद्वयम् आश्रित्य लघुटीकां रचयत।

5×2

যে-কোনো দুটি বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা রচনা করো।

- (a) System Software
- (b) Application Software
- (c) Types of Memory used in a computer

Or,

अधो विद्यमानेषु यथेच्छम् अनुच्छेदमेकं संस्कृतभाषया अनुद्यताम्।

10×1

অধোলিখিত যে-কোনো একটি অনুচ্ছেদ সংস্কৃতভাষায় অনুবাদ করো।

- (a) In a big forest, a smart monkey and a silly crocodile became friends. The monkey gave the crocodile tasty fruits from his tree, and the crocodile liked them. But the crocodile's wife wanted to eat the monkey's heart, so the crocodile tricked him into coming for a meal, where his wife waited to catch the monkey.

এক বিশাল অরণ্যে একটি বুদ্ধিমান বানর ও একটি মূর্খ কুমীরের মধ্যে বন্ধুত্ব হয়েছিল। বানরটি তার গাছ থেকে সুস্বাদু ফল পেড়ে কুমীরটিকে দিত এবং কুমীরের সেগুলি খুব ভালো লাগত। কিন্তু কুমীরের স্ত্রী চাইত বানরটির হৃৎপিণ্ড খেতে। তাই, কুমীর একবার নিমন্ত্রণের ছলে তাকে (=বানরটিকে) নিয়ে আসার চেষ্টা করল, সেখানে তার স্ত্রী বানরটিকে ধরবে বলে অপেক্ষা করছিল।

Please Turn Over

- (b) When he was a young boy in Calcutta, Srila Prabhupada saw powerful British officers, but later felt sorry for their focus on material things. Years later, in New York, he decided to share the message of Krishna consciousness with the Western world. Even when faced with challenges, he stayed determined and set up ISKCON.

কলকাতায় বালক বয়সে শ্রীল প্রভুপাদ ক্ষমতালী ব্রিটিশ আধিকারিকদের দেখেছিলেন, কিন্তু জাগতিক বিষয়ে তাদের আসক্তি দেখে পরে তিনি তাদের জন্যে দুঃখ অনুভব করেন। বছর বছর পরে নিউ ইয়র্কে তিনি কৃষ্ণচেতন্যের বার্তা পাশ্চাত্য জগতের সঙ্গে ভাগ করে নিতে মনঃস্থ করেন। নানান প্রতিবন্ধকতার সম্মুখীন হয়েও তিনি নিজের সিদ্ধান্তে অটল থাকেন এবং ISKCON-এর প্রতিষ্ঠা করেন।